

BUKTREYLERDAN FOYDALANISH ORQALI MUSTAQIL O'QISH
KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH

Qadirova Farida Xasanovna

Alfraganus Universiteti 1 kurs magistri Qadirovafaridaxasanovna@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada buktreyler texnologiyasidan foydalanish orqali talabalarda mustaqil o'qish kompetensiyalarini rivojlantirish masalasi yoritilgan. Zamonaviy ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash, xususan, buktreylerlar orqali o'quvchilarning kitobga bo'lgan qiziqishini oshirish, mustaqil fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari buktreylerlardan foydalanish o'quvchilarning motivatsiyasi va mustaqil o'qish faolligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatadi.

Tayanch iboralar: buktreyler, mustaqil o'qish, kompetensiya, innovatsion texnologiya, motivatsiya, kreativlik, pedagogik yondashuv

Аннотация: В статье рассматриваются возможности использования буктрейлеров для развития компетенций самостоятельного чтения у студентов. Анализируются педагогические условия применения инновационных технологий в образовательном процессе, а также влияние буктрейлеров на мотивацию и познавательную активность обучающихся. Результаты исследования показывают, что использование буктрейлеров способствует формированию навыков анализа, критического мышления и самостоятельной работы.

Ключевые слова: буктрейлер, самостоятельное чтение, компетенция, инновационные технологии, мотивация, креативность

Abstract: This article explores the use of book trailers as an innovative pedagogical tool for developing students' independent reading competencies. The study analyzes the role of modern educational technologies in enhancing students' motivation, critical thinking, and analytical skills. The findings indicate that book trailers significantly improve students' engagement and independent learning abilities.

Keywords: book trailer, independent reading, competence, innovation, motivation, creativity

Zamonaviy ta'lim tizimi jadal rivojlanayotgan axborotlashgan jamiyat talablariga mos ravishda tubdan yangilanmoqda. XXI asrda bilimlar hajmining keskin ortib borishi, raqamli texnologiyalarning hayotning barcha sohalariga chuqur kirib borishi ta'lim tizimi oldiga mutlaqo yangi vazifalarni qo'yimoqda.

Endilikda ta'lim jarayonining asosiy maqsadi faqat tayyor bilimlarni berish emas, balki o'quvchilarda mustaqil ta'lim olish, axborotni izlash, uni tanqidiy tahlil qilish va qayta ishlash kabi kompetensiyalarni shakllantirishdan iborat bo'lib qolmoqda.

Ayniqsa, mustaqil o'qish kompetensiyasi zamonaviy shaxsning eng muhim sifatlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Chunki bugungi kunda inson doimiy ravishda yangi bilimlarni egallab borishi, o'z ustida ishlashi va tez o'zgarayotgan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga moslashishi zarur.

Bu esa mustaqil o'qish ko'nikmalarining yuqori darajada rivojlangan bo'lishini talab etadi. Biroq amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, ko'plab talabalarda kitob o'qishga qiziqishning pasayib borayotgani, o'qilgan materialni chuqur tahlil qilish va undan xulosa chiqarish ko'nikmalarining yetarli darajada shakllanmagani dolzarb muammo sifatida saqlanib qolmoqda.

Ayniqsa, raqamli qurilmalar va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi natijasida yoshlarning diqqatini uzoq vaqt davomida bir faoliyatga jamlash qiyinlashmoqda. Shu nuqtai nazardan, ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularni faol o'quv faoliyatiga jalb etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ana shunday zamonaviy va samarali vositalardan biri bu — buktreyler texnologiyasidir. Buktreyler — bu kitob mazmunini qisqa, ta'sirchan va vizual shaklda ifodalovchi video mahsulot bo'lib, u o'quvchilarda kitobga nisbatan qiziqish uyg'otish, ularni mustaqil o'qishga undash hamda o'qilgan asarni chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Buktreylerlar o'zida multimedia elementlarini mujassam etganligi sababli, ular o'quvchilarning diqqatini jalb etish, emotsional ta'sir ko'rsatish va axborotni samarali yetkazish imkonini beradi. Mazkur maqolaning dolzarbligi shundaki, unda buktreylerlardan foydalanish orqali talabalarda mustaqil o'qish kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslari, pedagogik shart-sharoitlari hamda amaliy samaradorligi chuqur tahlil qilinadi.

Tadqiqotning maqsadi — buktreyler texnologiyasidan foydalanish orqali talabalarda mustaqil o'qish kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishning samarali yo'llarini aniqlashdan iborat. Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat: mustaqil o'qish kompetensiyasining mazmun-mohiyatini ochib berish; buktreyler texnologiyasining pedagogik imkoniyatlarini tahlil qilish; buktreylerlardan foydalanishning metodik asoslarini ishlab chiqish; tajriba-sinov orqali uning samaradorligini aniqlash.

Metodologiya Mazkur tadqiqot tizimli, kompleks yondashuv asosida olib borildi. Tadqiqot jarayonida nazariy va amaliy metodlarning uyg'unligi ta'minlandi. Tadqiqotning nazariy asosini pedagogika, psixologiya va media ta'lim sohasidagi ilmiy manbalar tashkil etadi. Xususan, kompetensiyaviy yondashuv, faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim, konstruktivizm nazariyalari asos qilib olindi. Tadqiqot davomida quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. Nazariy metodlar: ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish; taqqoslash va umumlashtirish; kontent tahlil

2. Empirik metodlar: pedagogik kuzatish; so'rovnomalar; intervyu; test sinovlari

3. Tajriba-sinov metodi:

Tadqiqot ikki bosqichda amalga oshirildi: diagnostik bosqich; shakllantiruvchi bosqich

Tajriba jarayonida talabalar ikki guruhga ajratildi:

nazorat guruhi (an'anaviy metodlar)

tajriba guruhi (buktreyler asosida ta'lim); Buktreylerdan foydalanish quyidagi bosqichlarda amalga oshirildi: Kitob tanlash; Mazmunni tahlil qilish; Ssenariy yozish; Video yaratish; Taqdimot va muhokama

Natijalar. Tadqiqot natijalari buktreyler texnologiyasining yuqori samaradorligini ko'rsatdi. Birinchidan, talabalar o'rtasida kitob o'qishga bo'lgan qiziqish sezilarli darajada oshdi. Buktreylar vizual va emotsional ta'sir kuchiga ega bo'lgani sababli, ular talabalarni o'qishga jalb qilishda muhim omil bo'lib xizmat qildi. Ikkinchidan, mustaqil o'qish faolligi oshdi. Talabalar o'zlari kitob tanlash, uni tahlil qilish va asosiy g'oyalarni ajratib olishga o'rgandilar. Uchinchidan, kreativ va tanqidiy fikrlash rivojlandi. Buktreylar yaratish jarayoni talabalardan nafaqat matnni tushunishni, balki uni qayta ishlash va yangi shaklda ifodalashni talab etdi. To'rtinchidan, kommunikativ va raqamli kompetensiyalar shakllandi. Talabalar jamoa bo'lib ishlash, o'z fikrini ifodalash va texnik vositalardan foydalanish ko'nikmalarini egalladilar. Statistik tahlil natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

motivatsiya darajasi 35% ga oshdi

mustaqil o'qish faolligi 40% ga oshdi

tahliliy fikrlash ko'rsatkichlari 30% ga yaxshilandi

Muhokama. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, buktreyler texnologiyasi ta'lim jarayonida samarali innovatsion vosita hisoblanadi. U o'quvchilarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi. Buktreylardan foydalanish quyidagi pedagogik afzalliklarga ega: o'qishga motivatsiyani oshiradi; ta'limni interaktiv qiladi; kreativ fikrlashni rivojlantiradi; mustaqil faoliyatni qo'llab-quvvatlaydi

Shu bilan birga, ayrim muammolar ham mavjud: texnik vositalar yetishmasligi; vaqt talab qilinishi; o'qituvchilarning yetarli malakaga ega emasligi

Biroq to'g'ri metodik yondashuv orqali bu muammolarni bartaraf etish mumkin.

Mazkur tadqiqot doirasida buktreyler texnologiyasidan foydalanish orqali talabalarda mustaqil o'qish kompetensiyalarini rivojlantirish masalasi kompleks tarzda o'rganildi va nazariy hamda amaliy jihatdan asoslab berildi. Olib borilgan ilmiy tahlillar va tajriba-sinov natijalari shuni ko'rsatdiki, buktreyler — bu nafaqat media mahsulot, balki zamonaviy ta'lim tizimida samarali ishlaydigan innovatsion pedagogik vosita sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Avvalo, tadqiqot natijalari mustaqil o'qish kompetensiyasi tushunchasining mazmunini yanada chuqurlashtirish imkonini berdi. Aniqlanishicha, mustaqil o'qish kompetensiyasi faqat matnni o'qish ko'nikmasi bilan cheklanmaydi, balki quyidagi tarkibiy komponentlarni o'z ichiga oladi:

motivatsion (o'qishga ichki ehtiyoj va qiziqish),

kognitiv (axborotni tushunish va qayta ishlash),

operatsion (mustaqil faoliyatni tashkil etish),

refleksiv (o'z faoliyatini baholash va tahlil qilish).

Buktreylar texnologiyasi aynan shu komponentlarning har biriga kompleks ta'sir ko'rsatishi bilan ajralib turadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, buktreylerlardan foydalanish o'quvchilarning o'qishga bo'lgan ichki motivatsiyasini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

Chunki vizual, audio va emotsional elementlarning uyg'unligi orqali taqdim etilgan axborot o'quvchilar ongiga kuchliroq ta'sir ko'rsatadi. Natijada, o'quvchilar kitobni majburiyat sifatida emas, balki qiziqarli faoliyat sifatida qabul qila boshlaydi.

Bu esa mustaqil o'qish jarayonining barqarorligini ta'minlaydi. Ikkinchi muhim jihat shundan iboratki, buktreyler yaratish jarayoni o'quvchilarni faol kognitiv faoliyatga jalb etadi.

Talaba kitobni shunchaki o'qib chiqmaydi, balki uni tahlil qiladi, asosiy g'oyalarni ajratadi, muhim epizodlarni tanlaydi va ularni yangi — vizual shaklda qayta ifodalaydi.

Bu jarayon esa yuqori darajadagi tafakkur operatsiyalarini, jumladan, analiz, sintez, umumlashtirish va interpretatsiya qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Tadqiqot natijalari shuni ham ko'rsatdiki, buktreyler texnologiyasi talabalarning kreativ salohiyatini rivojlantirishda katta imkoniyatlarga ega.

Chunki buktreyler yaratish ijodiy jarayon bo'lib, unda talaba o'z tasavvuri, estetik didi va individual yondashuvini namoyon etadi. Bu esa zamonaviy ta'limda muhim hisoblangan kreativ kompetensiyaning shakllanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, buktreylerlardan foydalanish jarayonida talabalarda kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalar ham rivojlanadi.

Guruh bo'lib ishlash, fikr almashish, muhokama qilish, o'z g'oyasini himoya qilish kabi faoliyatlar talabalarning ijtimoiy faolligini oshiradi. Bu esa ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatida muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Raqamli texnologiyalar bilan ishlash ko'nikmalarining shakllanishi ham tadqiqotning muhim natijalaridan biri hisoblanadi.

Buktreyler yaratish jarayonida talabalar turli multimedia dasturlari, video montaj vositalari va raqamli platformalardan foydalanadi.

Natijada, ulara axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish kompetensiyasi rivojlanadi. Tajriba-sinov natijalari statistik jihatdan ham buktreyler texnologiyasining samaradorligini tasdiqladi.

Tajriba guruhida o'qishga motivatsiya, mustaqil faoliyat va tahliliy fikrlash ko'rsatkichlarining sezilarli darajada oshgani kuzatildi. Bu esa buktreylerlarning pedagogik samaradorligini ilmiy asosda tasdiqlaydi. Shu bilan birga, tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlanganini qayd etish lozim.

Jumladan: texnik vositalar bilan ta'minlanganlik darajasining pastligi, o'qituvchilarning buktreyler texnologiyasi bo'yicha yetarli metodik tayyorgarlikka ega emasligi, vaqt resurslarining cheklanganligi.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi takliflar ilgari suriladi:

O'qituvchilar uchun maxsus trening va seminarlar tashkil etish;

Ta'lim muassasalarini zamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlash;

Buktreyler texnologiyasini o'quv dasturlariga tizimli ravishda kiritish;

Metodik qo'llanmalar va tavsiyalar ishlab chiqish.

Umuman olganda, buktreyler texnologiyasi zamonaviy ta'limning muhim vositalaridan biri sifatida talabalarda mustaqil o'qish kompetensiyalarini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligi ilmiy jihatdan asoslandi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, buktreylerlardan foydalanish: ta'lim jarayonini faollashtiradi; o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartiradi; mustaqil ta'lim olishga tayyorlaydi; zamonaviy kompetensiyalarni shakllantiradi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, buktreyler texnologiyasini ta'lim jarayoniga keng joriy etish nafaqat o'quvchilarning o'qish madaniyatini oshiradi, balki ularni mustaqil fikrlovchi, ijodkor va raqamli savodxon shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

Kelgusida ushbu yo'nalishda ilmiy izlanishlarni davom ettirish, buktreyler texnologiyasining turli fanlar kesimidagi imkoniyatlarini o'rganish hamda uning metodikasini yanada takomillashtirish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ishmuhamedov R.J. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan, 2018.
2. Tolipov O'.Q. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: O'qituvchi, 2017.
3. Zimnyaya I.A. Pedagogicheskaya psixologiya. – Moskva: Logos, 2004.
4. Polat E.S. Novye pedagogicheskie i informatsionnye texnologii v sisteme obrazovaniya. – Moskva, 2010.
5. Dewey John Experience and Education. – New York: Macmillan, 1938.
6. Vygotsky Lev Semyonovich Thought and Language. – Cambridge: MIT Press, 1986.
7. Piaget Jean The Psychology of Intelligence. – London: Routledge, 2001.
8. Bruner Jerome The Process of Education. – Harvard University Press, 1960.
9. Mayer Richard E. Multimedia Learning. – Cambridge University Press, 2009.
10. Robin Bernard Digital Storytelling: A Powerful Technology Tool for the 21st Century Classroom. – Theory Into Practice, 2008.
11. UNESCO Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. – Paris, 2011.
12. OECD Education 2030: The Future of Education and Skills. – Paris, 2018.
13. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish bo'yicha metodik qo'llanma. – Toshkent, 2020.